

СЕКЦІЯ 5 ПСИХОЛОГІЯ ПРАЦІ

ВПЛИВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ТА ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ НА РОЗВИТОК ЗДАТНОСТІ МОЛОДІ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

THE INFLUENCE OF THE EXTERNAL ENVIRONMENT AND PSYCHOLOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF YOUNG PEOPLE'S ABILITY TO ENTREPRENEURIAL ACTIVITY

У статті обґрунтовано психологічні умови для розвитку здатності молоді до підприємницької діяльності, яка користується попитом у соціальному середовищі, та зміни, спричинені взаємодією молоді із соціальним оточенням. В понятті «навчальні підготовчі курси» розкривається середовище, що тимчасово створюється для реалізації цільових освітніх завдань. В контексті статті в такому середовищі організовуються курси для випускників шкіл та професійно-технічних навчальних закладів при центрах зайнятості, підготовчі курси у закладах вищої освіти. Вплив навколишнього середовища на освітні процеси, що реалізуються на курсах у визначенні засобів і форм управлінської діяльності, мають різні причини змін під час взаємодії оточення та курсів. З'ясовано, що організація взаємодії курсів з оточенням замінюється або доповнюється властивостями, які взяті з інших організацій розвитку, іншого змісту курсів. Підкреслимо, що взаємодія між курсами та оточенням сприяє розвитку відкритості, довіри один до одного. Однак більш важливими для них є аспекти, які можуть бути запозичені з трансформаційних процесів суспільства, а саме освітні технології навчання, величина оновлення, місія та культура освітнього процесу на курсах. Всі ці нові орієнтації та стратегії дають змогу курсам виробити доступні рекомендації для розвитку власної моделі взаємодії з оточенням.

Поняття «організація розвитку» висвітлює сукупність об'єктивних факторів, що впливають на вибір соціально значущих освітніх програм розвитку молоді. До провідних факторів віднесено нормативно-правову базу освіти, зокрема Закони «Про освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про зайнятність населення».

Запропоновані заходи з розроблення нормативного документа, в якому б відображалася взаємодія організацій розвитку та їх оточення. Розкрито зміст орієнтувальної стратегії, що супроводжує розвиток здатності молоді до підприємницької діяльності на ринку.

Проаналізовано психологічні умови розвитку здатності молоді до підприємницької діяльності, що сприяли виявленню особливостей взаємодії різних форм організацій розвитку та їх оточення.

Ключові слова: соціальне оточення, здатність до підприємницької діяльності, стратегія розвитку, зайнятність, навчальні підготовчі курси, організація розвитку.

The article substantiates the psychological conditions for the development of young people's ability to do business, which is in demand in the social environment and the changes caused by the interaction of young people with the social environment.

The concept of "educational preparatory courses" reveals the environment that is temporarily created for the implementation of targeted educational tasks. In the context of the article, courses for graduates of schools and vocational schools at employment centers, preparatory courses in higher education institutions are organized in such an environment.

The impact of the environment on the educational processes implemented in the courses in determining the means and forms of management, have different causes of change in the interaction of environment and courses.

It was found that the organization of the interaction of courses with the environment is replaced or supplemented by properties that are taken from other development organizations, from other content of the courses. We emphasize that the interaction between the courses and the environment promotes the development of openness, trust in each other. But more important for them are the aspects that can be borrowed from the transformational processes of society: educational learning technologies, the size of the update, the mission and culture of the educational process in the courses. All these new orientations and strategies allow courses to develop available recommendations for the development of their own model of interaction with the environment.

The concept of "development organization" covers a set of objective factors that influence the choice of socially significant educational programs for youth development. The leading factors include the legal framework of education: the Laws "On Education", "On Professional Higher Education", "On Employment" and others.

Proposed measures to develop a normative document that would reflect the interaction of development organizations with their environment. The content of the indicative strategy that accompanies the development of young people's ability to do business in the market is revealed.

The psychological conditions for the development of young people's ability to entrepreneurial activity, which helped to identify the peculiarities of the interaction of different forms of development organizations and their environment, are analyzed.

Key words: social environment, ability to entrepreneurial activity, development strategy, employment, educational preparatory courses, development organization.

УДК 159.923: 33
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2021.22.20>

Сергєєнкова О.П.

д.психол.н., професор,
завідувач кафедри психології
особистості та соціальних практик
Київський університет
імені Бориса Грінченка

Добренко І.А.

к.психол.н.,
доцент кафедри соціально-
гуманітарних дисциплін
Бердянський університет менеджменту
і бізнесу

Постановка проблеми. У нашому дослідженні аналіз психологічних умов розвитку здатності молоді до підприємницької діяльності проведено на розкритті навчальних стратегій, що були апробовані автором у роботі з молоддю, а саме випускниками професійно-технічних навчальних закладів, які шукали роботу через центр зайнятості та навчалися на курсах підготовки.

Провідною метою було створення навчальних ситуацій, які сприяли розвитку розуміння випускниками тих змін, які відбуваються в реальній життєвій ситуації, зокрема їх близькому соціальному оточенні. Створенням таких ситуацій передбачалося розв'язування певної практичної проблеми, якою є виявлення знань, які необхідно засвоїти кожному учаснику навчання для вирішення особистої проблеми щодо працевлаштування. При цьому проблема, яка вирішувалася, мала не єдиний напрям чи спосіб розв'язання, адже являла собою розгалужений простір вибору способів.

Використаний у статті термін «близьке соціальне оточення» відображає сукупність фізичних осіб, роботодавців, консультантів-спеціалістів з проблеми працевлаштування, родинне середовище, з якими необхідно молоді встановлювати ділові зв'язки, взаємодіяти задля розв'язування особистих проблем.

Близьким до цього терміна за змістом вживається термін «соціальний замовник», що означає того об'єкта (держава, фірма, підприємство), що комплектує собі персонал (колектив організації) для ефективного забезпечення виробництва, збуту товарів чи послуг. Сучасний керівник освітньої сфери одночасно є соціальним «замовником» і має завдання налагоджувати виробництво та збут продукту освіти.

В умовах ринкової економіки, коли конкурентна ситуація змушує керівників шкіл і коледжів шукати нові шляхи розвитку підприємств, активніше діє система, адже «навчальний заклад народжує пропозицію». Освітній заклад, що є прямим виробником освітнього продукту, не встигає за соціальним попитом. Не кожен її випускник здатен до швидкого вирішення власної проблеми, якою є оволодіння професією, на яку є соціальний замовник, тому якісне вирішення цього завдання школа чи коледж змушена передовіряти новоствореним організаціям, які ми у статті назвали організаціями розвитку. Це курси для випускників, що організовуються, як уже підкреслювалося, з чітко визначеною навчально-освітньою метою, якою є забезпечення змістом ту освітню послугу, якої потребує її клієнт, а саме випускник.

Таким чином, актуальність проблеми дослідження полягає в необхідності обґрунтування психологічних умов взаємодії організації розвитку молоді та її соціального ото-

чення, метою якої є забезпечення розвитку здатності молоді до вибору та реалізації соціально замовленої професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підкреслимо, що психологічна роль орієнтувальної стратегії взаємодії сфер розвитку особистості та оточення концептуально інтегрує такі теорії і методології, як теорія взаємозв'язку навчання і розвитку, синтез свідомості і діяльності, що наводиться у роботах Г.О. Балла, Г.С. Костюка [1; 2].

Доволі цікавими, на нашу думку, є зіставлення поглядів на вивчення трудової діяльності та професії у працях Н.Л. Іванової. Вона вивчала опанування людиною нових аспектів праці й засвоєння індивідом соціального досвіду. Діяльність не лише виступає як результат та умова розвитку особистості, але й створює ту соціальну ситуацію, в якій формуються її відносини, потреби, свідомість і самосвідомість [3].

А.В. Філіпенко [4] досліджує готовність молоді до підприємницької діяльності як філософську педагогічну проблему.

Про вплив підприємництва та освіти для бізнесу та підприємницьких університетів на національне економічне зростання зазначено у працях О.О. Романовського, Н.В. Беляєвої [5; 6].

С.Б. Цюра і С.Я. Когут стверджують, що наявна традиційна однолінійна професійна підготовка суперечить як законам розвитку особистості, так і потребам саморозвитку будь-якої відкритої системи. Така підготовка створює реальні перешкоди самоорганізації професійного та особистісного росту, а професійні знання не набувають особистісного сенсу. Професійні знання можуть набуті такого сенсу за умови реального чи уявного (імітаційного) застосування їх у професійній діяльності, зіставлення їх зі власним баченням, сприйманням їхньої доцільності. Ставлення до процесу професійної підготовки як до такого, що є зовні керованим, відсутність бачення в ньому особистісного сенсу вносять хаос у самореалізовану дію майбутніх професіоналів. Як наслідок, загально визнаним є падіння мотивації як до навчання, так і до вибраної професії, що простежується у студентів уже на перших курсах навчання [7, с. 32–33].

Постановка завдання. Аналіз наукової літератури свідчить про те, що більшість дослідників, які здійснювали експериментальне вивчення взаємодії організації розвитку молоді та її соціального оточення, пропонували вирішення проблеми її розвитку на основі удосконалення традиційних принципів трудової та професійної підготовки молоді на всіх етапах навчання. У контексті поданого проаналізуємо особливості взаємодії навчального закладу і його оточення та впливи цієї взаємодії

на молодь. Вони, за нашими прогнозами, складають психологічні умови розвитку у молоді здатності до підприємницької діяльності.

Мета статті полягає в аналізі впливу зовнішнього середовища та психологічних умов на розвиток здатності молоді до підприємницької діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання зв'язку організацій розвитку та її оточення розглядаються в нормативних державних документах і вирішуються в умовах реальної практики професійного навчання молоді на курсах. Відчутними стали підходи до вирішення цієї проблеми в приватних навчальних закладах. Вони намагаються звільнитися від державної опіки, набути свободи у вирішенні внутрішніх організаційних проблем навчання шляхом більш тісного спілкування з оточуючим середовищем. В державних навчальних закладах на підставі аналізу змін, що відбуваються в суспільстві (демографічних, технологічних, змін у культурних відносинах), визначаються їх впливи, що враховуються у змісті навчально-виховного процесу. Загалом перед школою, фаховим навчальним закладом виникають проблеми швидкого реагування на зміни та їх впливи на молоде покоління.

«Управління процесом і сам процес адаптації підлітків <...> до навколишньої дійсності значною, якщо не визначальною мірою належить системі освіти. В ринкових відносинах професійні навчальні заклади повинні не просто підготувати своїх випускників до дорослого життя, але й дати їм певний об'єм знань і умінь, які підвищили б їх конкурентоспроможність на ринку праці, сприяли їх зайнятості в народному господарстві, сприяли розвитку підприємницьких рис вдачі» [4, с. 13].

Ці проблеми розв'язуються за допомогою розроблення та впровадження в організацію розвитку стратегічного менеджменту. На підставі його напрямів прогнозуються зміни у зв'язках з оточенням, здійснюється довгострокове планування, коректуються головна мета, навчальна місія, стиль і спосіб підготовки молоді до діяльності у сфері ринкової економіки.

Зміни самого оточення характеризуються або стабільністю, або динамічністю і навіть байдужістю до стану організації розвитку. У кожному разі стратегічний менеджмент аналізує взаємодію оточення з курсами, відпрацьовує рекомендації, які дадуть змогу курсам відчувати себе більш-менш самостійним елементом професійної освіти, що забезпечує її якісний продукт. Більшість питань взаємодії курсів з оточенням розглядається в матеріальному контексті.

Впливи зовнішнього середовища на освітні процеси, що реалізуються на курсах, стали

активнішими і вагомішими у визначенні засобів і форм управлінської діяльності її керівників. Причинами змін, які відбуваються у взаємодіях оточення і курсів, є такі.

1) Змінюються способи впливу державного керівництва на управління курсами. Так звані матеріально вигідні способи управління набирають форм широкого обговорення у виробленні концептуальних підходів до реалізації завдань професійної освіти, визначених доктриною національної освіти, до оцінювання знань учнів із базових предметів тощо.

2) Все, що належить до внутрішніх проблем курсів (обладнання та організаційних аспектів розвивально-навчального процесу), залишено на розсуд керівництва курсами. З боку держави залишається контроль, пов'язаний з підсумками освітнього процесу (виконання держзамовлень, вартість документа, сертифіката, диплома, результати тестування, звітність про відповідність кваліфікаційним вимогам тощо).

3) Держава, відмовляючись від безпосереднього керування курсами, стимулює безпосереднє спілкування зовнішнього оточення з ними. Це має на меті активізацію ролі курсів у спілкуванні із соціальним замовником.

Наведені умови, а саме обговорення нормативних документів, контроль підсумків розвивальної діяльності курсів, їх стимулювання спілкування з оточенням, зменшують участь держави в керуванні суспільством підготовкою молоді до соціально визначеної професійної діяльності та підсилюють взаємодію громадськості зі школою та курсами. Ці зміни в позиції держави відносно школи та організації розвитку є однією з особливостей, які змушують керівників навчальних закладів різного ступеня акредитації зайняти більш активну соціальну позицію.

Ще одна психологічна особливість внесення змін у взаємодію організацій розвитку і соціальним замовником полягає в тому, що зникає централізована влада, регіони намагаються самостійно впливати на підготовку кадрів. Демографічні та етнічні зміни, зміни в технології, організації навчально-виховного процесу, культурні відносини з навчальними закладами впливають на якість діяльності курсів. Ці особливості мають більш безпосередній вплив на розвивальну діяльність курсів. Перед курсами постає непроста задача, що полягає у включенні нових управлінсько-організаційних технологій у програми навчання й виховання молоді, гарантуванні особистісного розвитку, індивідуалізації навчання, впровадженні дуального навчання. Для вчасного реагування на такі зміни підготовчим та діагностичним засобом слугує освітній менеджмент, розроблений конкретною організацією розвитку.

Наступна особливість взаємодії курсів та їх оточення впливає зі специфіки організації загалом, зокрема, такої, що оточення відіграє пріоритетну роль у змінах змісту курсів і має багато консервативних рис. При цьому організація взаємодії курсів з оточенням замінюється або доповнюється властивостями, які взяті з інших організацій розвитку, іншого змісту курсів. Підкреслимо, що взаємодія між курсами та оточенням сприяє розвитку відкритості, довіри один до одного. Однак більш важливими для них є аспекти, які можуть бути запозичені з трансформаційних процесів суспільства. Це освітні технології навчання, величина оновлення, місія та культура освітнього процесу на курсах. Всі ці нові орієнтації та стратегії дають змогу курсам виробити доступні рекомендації для розвитку власної моделі взаємодії з оточенням. Іншими словами, «організаційний розвиток – курси – компоненти їх управлінської сфери» – це той аспект, що може й має виробити орієнтовну стратегію на зв'язок з необхідним їй соціальним близьким оточенням.

Зміни взаємодії курсів та їх оточення, як уже підкреслювалося, обумовлені рухом економічних перетворень у соціальному близькому середовищі. Вони характеризуються нерівномірністю в розвитку ринкових відносин. Відбувається перехід від адміністративного способу впливу на людей до вільних демократичних методів.

Початковий період цього переходу супроводжується глибокими протиріччями, які виникають у ставленні молоді до реформ в суспільстві. Діють протиріччя між людьми, зайнятими у сфері підприємництва, та протиріччя, які діють серед незайнятого населення.

Відбувається боротьба між окремими так званими авторитетами за розподіл сфер впливу. У цій боротьбі нехтуються закони цивілізованого суспільства, фізично усуваються конкуренти на ринку праці. Таким чином, відбувається причетність певних людей до криміналізованого життя.

Навчальні курси перебувають під психологічним впливом подій, які відбуваються протягом останнього десятиріччя. Скасування бюрократичної системи суспільного життя, набуття незалежності Україною привели до необхідності переосмислення молоддю духовних цінностей, що існували протягом попередніх часів.

Всі ці події є об'єктивними факторами психологічної кризи, в якій опинилась молодь, що вибрала професію але з різних причин не працевлаштована. Шлях подолання цієї кризи лежить в напрямі більш тісної психологічної взаємодії всіх освітніх позашкільних організацій розвитку з їх оточенням, спеціально організованим розвитком у молоді здатності до оволодіння новими професіями.

Особи (індивідууми) можуть отримувати підприємницьку освіту та брати участь у навчанні підприємництву та професійній підготовці підприємницьких кадрів у різні періоди їхнього життя, і ця освіта, навчання й професійна підготовка можуть здійснюватися різним способом (набувати різних форм). Наприклад, усі учні початкових класів у Шотландії отримують підприємницьку освіту, яка не є конкретно підготовкою до відкриття бізнесу. Вона присвячена тому, що означає бути заповзятливим і налаштованим на підприємництво, а саме вивчення основного поняття про підприємництво в більш загальному вигляді. У деяких університетах студенти можуть отримати освіту про підприємницьку діяльність [5].

Ця освіта не призначена для навчання того, як відкрити та вести бізнес. Замість утворення нового підприємства головною метою є контекст академічної освіти, присвяченої підприємству. Деякі студенти отримують знання і вивчають досвід підприємництва, дізнаючись про саме підприємництво і про те, як і за яких умов його починати. Для надання ж практичної допомоги тим працівникам, які втратили свої робочі місця і стали безробітними, роботодавці або урядові агентства можуть запропонувати навчання з відкриття власного бізнесу (справи).

Підприємницьку освіту можна визначати в широкому сенсі як створення загальних знань і навичок «щодо підприємництва» або «про цілі підприємництва» загалом. Підприємницьку освіту можна надавати як частину визнаних освітніх програм на первинному (початковому шкільному), вторинному (старшому шкільному) або третинному (університетському) рівні навчання в навчальних закладах різного рівня. Навчання підприємництва визначається як побудова (створення) знань і навичок для підготовки до початку бізнесу [5].

З боку оточення організації розвитку (курси) отримують підтримку у вигляді технології та змісту впровадження нормативно-правової бази їх функціонування. Тематичний зміст одного з варіантів такого забезпечення має такий вигляд:

- місія, мета, завдання й результати навчання на курсах;
- організаційно-управлінські засади курсів підготовки і перепідготовки;
- план роботи, програма, навчально тематичний план курсів;
- модель розвитку здатності молоді до професій підприємницької сфери;
- творча модель випускника;
- орієнтовна власна психологічна характеристика схильності до нових професій (результати самотестування);
- професіокарти професій.

Проте цілеспрямованого нормативного документа про необхідність створення варіативних позашкільних організацій розвитку здатності молоді до професій, заданих соціальним оточенням, ще не розроблено. Економічні реформи, що запроваджуються в нашому суспільстві, вимагають від усіх освітніх закладів організацій розвитку формування особистісної готовності до вибору професій з підприємницьким спрямуванням.

Для розроблення нормативного документа, у якому б відображалася взаємодія організацій розвитку з їх оточенням, доцільно вжити таких заходів:

- оцінювання психологічних чинників, що сприяють розвитку здатності молоді до професійної діяльності, замовником якої є соціальне оточення;

- визначення професійних орієнтирів, якими зможуть користуватися випускники у реальному житті (йдеться про орієнтири, виявлені в процесі навчання молоді в центрі зайнятості);

- розкриття певного змісту орієнтувальної стратегії, що супроводжує розвиток здатності молоді до діяльності на ринку.

Сутність стратегії полягає в необхідності неперервної орієнтації молоді на самопізнання власних професійних можливостей у галузі нових професій, самоорганізацію пошуково-дослідницької діяльності, яка стосу-

ється інформативного змісту вимог тієї діяльності, що співвідноситься з властивостями особистості, характеризує підприємливість як її необхідну професійну якість.

Дані щодо умов розвитку здатності молоді до підприємницької діяльності подано на рис. 1.

Розвиток здатності молоді до соціальної за змістом та формою організації сфери діяльності має бути усвідомленим процесом, у якому випускники навчальних закладів самостійно проводять процес самокорегування.

Такому професійному самокорегуванню сприяє виявлення молоддю взаємозв'язків між різноманітними функціональними ділянками бізнесу. Завдяки цьому у випускників розвивається здатність користуватися аналітичними методами у розв'язанні економічних проблем, як особистісних, так і соціальних.

Варто розуміти, що бізнес зможе повноцінно впливати на формування освітнього процесу тільки тоді, коли це буде регламентовано на законодавчому рівні. Більш того, існування такого зв'язку має не тільки бути «на папері», але й підтверджуватися співпрацею університетів (оскільки здебільшого саме вони є проміжними ланками між неповнолітніми та потенційними працівниками повного робочого дня) і бізнесу [6, с. 76].

Здобувачі, які вивчають основи бізнесу і підприємництва, отримують більше гарантій

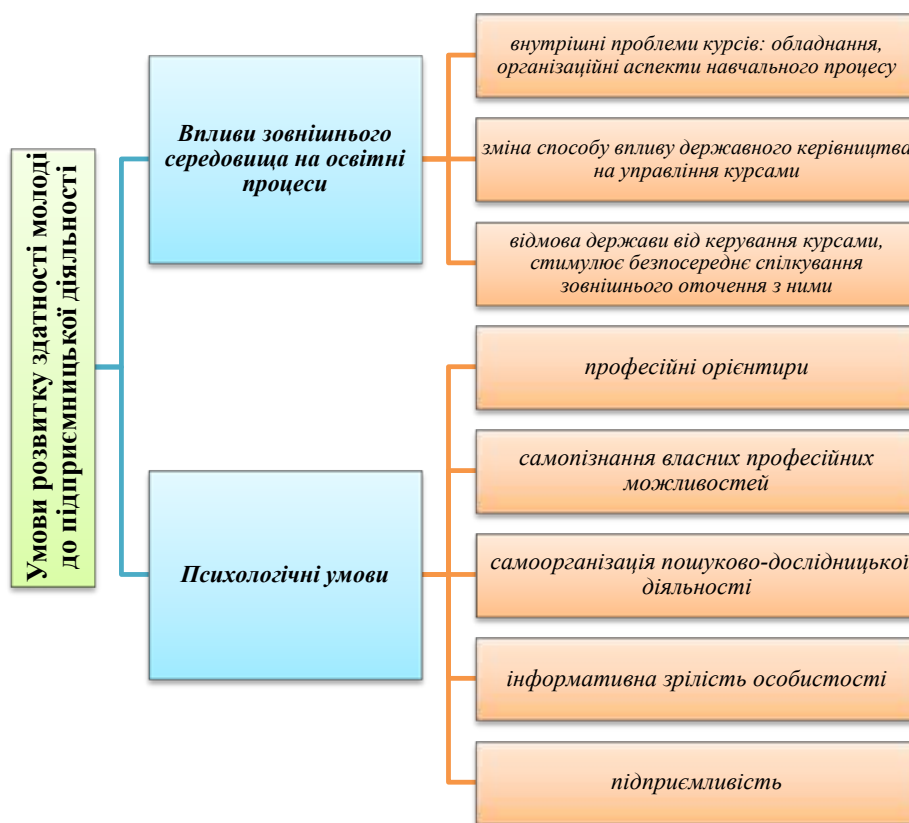

Рис. 1. Умови розвитку здатності молоді до підприємницької діяльності

досягти успіху в кар'єрі незалежно від того, у якій галузі соціально визначеної професії вони будуть працевлаштовані. Володіння основами бізнес-освіти дає надії випускникам удосконалювати ту професію, на яку є соціальний попит. Результати виявлення психологічних умов розвитку здатності молоді до підприємницької діяльності сприяли окресленню особливостей взаємодії різних форм організацій розвитку та їх оточення.

1) Умови, що створюються професійно-технічним навчальним закладом і дають змогу випускникам сформулювати свій реальний план професійного навчання. Користування цим планом буде підтримувати інтерес до неперервної освіти.

2) Знання про бізнес-освіту, завдяки яким буде визначатися справжня важливість досягнених випускником результатів, тобто у стратегії мають бути сформульовані мета, місія та професійна ідентичність, які реалізував навчальний заклад і які потрібно продовжувати реалізувати його випускникам у тісній взаємодії з оточенням.

3) У виявлених психологічних засадах розвитку здатності випускників професійних закладів передбачені ті чинники, які є вирішальними для їх адаптації у швидкозмінному оточуючому середовищі.

4) Стратегію взаємодії форм організацій розвитку та їх оточення складають умови, що забезпечують відносно незалежний статус у виборі змісту та методів навчання. Сюди входять підтримка й розвиток в молоді тих навичок навчальної діяльності, які необхідні для реалізації їх життєвих задумів, а саме вироблення ідей і прийняття рішень, які є вирішальними в організації професійного саморозвитку.

5) Розвиток здатності молоді до підприємництва в умовах взаємодії організацій та їх оточення помітно визначає динаміку особистісного ставлення молодого покоління до оточення, поглиблює їх бачення себе як суб'єкта творення оточення.

6) Випускники професійно-навчальних закладів можуть усвідомлено сприймати вироблені на курсах ідеї, мету, структуру діяльності, яка забезпечуватиме їм майбутню життєдіяльність.

7) Навчальні курси у формі взаємодії з оточенням пропонують молоді на підставі стратегії альтернативи форм, самостійно розвивати почуттєву міру усвідомленої свободи у виборі нової професії, зміст навчальних реальних ситуацій, побудову варіативних систем інформаційного обміну.

8) На навчальних курсах у зміст навчального матеріалу включаються терміни, якими мають оволодіти випускники, щоб оволодіти навичками самопрезентації і змістом ділового спілкування. Пропонуємо терміни «активізація

людського фактору», «адаптація працівника», «бізнес-планування», «винагорода», «виконавча дисципліна», «групи ризику на ринку праці», «ділова бесіда».

9) Необхідним для випускників є напрацьований на курсах практикум, у який включаються тести для самоконтролю. Тести можуть пропонуватися у вигляді завдань репродуктивного характеру і завдань, які потребують виконання до восьми розумових операцій. Важливими для випускників є комбіновані завдання, виконання яких потребує аналізу проблемних ситуацій, роздумів, знань власних можливостей та основних понять, безпосередньо пов'язаних з бізнес-освітою. Тести можуть бути методом самопсиходіагностики і виконуватися за допомогою комп'ютера.

Висновки з проведеного дослідження. Здатність до підприємницької діяльності молодого покоління є домінуючим психологічним засобом у самостійному працевлаштуванні. Констатація висновків така.

1) Впливи навколишнього середовища на освітні процеси є вагомими під час визначення засобів і форм управлінської діяльності, виявлені різні причини, які відбуваються у взаємодіях оточення й курсів, змінюються способи впливу державного керівництва на управління курсами, а внутрішні проблеми курсів залишені на розсуд керівництва курсами. Таким чином, держава стимулює безпосереднє спілкування зовнішнього оточення з ними, що сприяє активізації вагомості курсів у спілкуванні із соціальним замовником.

2) Обговорення нормативних документів, контроль підсумків розвивальної діяльності курсів, їх стимулювання спілкування з оточенням зменшують участь держави в управлінні суспільством підготовкою молоді до соціально визначеної підприємницької діяльності та підсилюють взаємодію громадськості з освітою, курсами.

3) Вивчення у закладах освіти основ бізнесу і підприємництва дає більше гарантій досягти успіху в кар'єрі незалежно від того, у якій галузі соціально визначеної професії вони будуть працювати. Володіння основами бізнес-освіти дає надію для удосконалення тієї професії, яка користується соціальним попитом. Сьогодні відчувається недостатня підтримка у вигляді технології та змісту впровадження нормативно-правової бази їх функціонування. Ще недостатньо розроблені нормативні документи щодо необхідності створення варіативних позашкільних організацій розвитку здатності молоді до професій, заданих соціальним оточенням, які можемо вважати подальшими перспективними розробками. Вимоги освіти ставлять під сумнів корисність традиційної практики навчання, адже передбачаємо зміщення мислення щодо основних

напрямів чи шляхів освіти і процедури професійної підготовки. Значна кількість досліджень засвідчує відставання або неготовність шкільної бізнес-освіти та вчителів щодо відповіді вимогам сучасності [8; 9].

4) Багатоаспектний бізнес-контент та емпіричний підхід вимагають інтегрування в базову підготовку. Підготовка спеціалістів може викликати такі ж великі зусилля, як і розроблення навчальних програм. Виникає потреба у креативних комп'ютерних додатках, які спроможні залучати та утримувати інтерес молодих людей, впливати на їхнє ставлення до підприємництва, а їхнє розуміння підприємництва також є актуальними для детального розроблення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балл Г.О. Готовність до професійної праці та принципи цілісної особистості. Підготовка учнів до професійного навчання і праці : навчально-методичний посібник / за ред. П.С. Перепелиці, В.В. Рибалки. Київ : Наукова думка, 2000.
2. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ : Радянська школа, 1989. 608 с.
3. Иванова Н.Л. Структура социальной идентичности личности. *Психологический журнал*. 2004. № 1. С. 53–57.
4. Філіпенко А.В. Готовність молоді до підприємницької діяльності як філософсько-педагогічна проблема. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Філософія. Психологія. Педагогіка. 2009. Вип. 3. С. 13.
5. Романовський О.О. Вплив підприємництва, підприємницької освіти та підприємницьких університетів на національне економічне зростання (зарубіжний досвід). *Ефективна економіка*. 2013. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1707> (дата звернення: 23.11.2020).
6. Беляєва Н.В. Освіта для бізнесу: перспектива чи реалія? *Smart-освіта: ресурси та перспективи* : матеріали III Міжнародної науково-методичної конференції (Київ, 7 грудня 2018 р.). Київ : Київський національний торгово-економічний університет, 2018. С. 76. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/4ce2164e98881e82955393871be6013d.pdf> (дата звернення: 24.11.2020).
7. Цюра С.Б., Когут С.Я. Професійна підготовка соціального педагога в руслі загальнонаукової методології синергетичного підходу. *Вісник Львівського університету*. Серія: Педагогічна. 2003. № 17. С. 32–38.
8. Global Entrepreneurship Monitor Special Report: A Global Perspective on Entrepreneurship Education and Training / Alicia Coduras Martínez, Jonathan Levie, Donna J. Kelley, Rögnvaldur J. Sæmundsson and Thomas Schøtt. GEM, 2010. 65 p. URL: <https://pureportal.strath.ac.uk/en/publications/global-entrepreneurship-monitor-special-report-a-global-perspecti/> (дата звернення: 28.11.2020).
9. World Economic Forum. 2009. Educating the Next Wave of Entrepreneurs: Unlocking Entrepreneurial Capabilities to Meet the Global Challenges of the 21st Century: A Report of the Global Education Initiative. Switzerland : World Economic Forum, 2009. 179 p. URL: http://www.gvpartners.com/web/pdf/WEF_EE_Full_Report.pdf.